

національно-культурної спадщини українського суспільства»? Недарма цей посібник викликав обурення свідомих членів суспільства, що й зупинило його поширення.

Вища школа може лише **поглиблювати** ґендерну освіту, ґендерний підхід до всіх суспільних явищ, просувати на якісно новому рівні розуміння паритету жінок і чоловіків. Основи ж ґендерної культури мають закладатися змалку: з дитячого садочка, із шкільної лави. Але, щоб передати цю культуру, учителі – в усіх сенсах учителі – мають самі бути обізнаними, а головне – переконаними в ній. Мають знати, що реальна ґендерна рівність у суспільстві сприяє розширенню ринку праці, створенню нових робочих місць – як це бачимо передусім у скандинавських країнах. Мають знати, що нині без ґендерної чутливості посадовець, бізнесмен чи будь-який член суспільства є насправді несучасною людиною.

...Нещодавно з вуст однієї вчительки почула, як вона повчала школяра: «Тобі треба добре вчитися, бо ти – чоловік і муситимеш заробляти на сім'ю. Дівчаткам – простіше. Їм головне – вдало вийти заміж...»

Повірте: це не вигадана історія. Повіяло глухим анахронізмом: хлопчика готують на роль гаманця, а дівчинку – на утриманку. Отже, попереду ще багато роботи!

Ірина Чемерис,
соціальний педагог,
викладачка педагогічних дисциплін
кафедри психолого-педагогічних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОДРУЖЖЯ У СІМ'І

Дискусії довкола рівності прав обох статей тривають вже не одне століття. Прогрес соціального розвитку, навіть безпека держави пов'язані з тим, наскільки будуть забезпечені рівні можливості і жінок, і чоловіків.

Зміст поняття «ґендер» відображає складний соціокультурний процес становлення відмінностей у чоловічих та жіночих ролях, поведінці, ментальних та емоційних параметрах та ознаках. Ґендерні ролі – це ролі, обумовлені диференціацією людей у суспільстві за ознакою статі. Ґендерна роль – диференціація діяльності, статусів, прав і обов'язків індивідів залежно від їх статевої належності [3].

В сучасних ґендерних дослідженнях вивчається широкий спектр проблем жінок та чоловіків в суспільстві, в сім'ї, в професійній діяльності. У чоловіків і жінок існують різні уявлення про ідеальний тип сім'ї та про ґендерний розподіл сімейних ролей. Тому часті союзи партнерів із суперечливими установками на тип сімейних відносин. Незадоволеність

від розбіжності установок і обумовлена ними сімейна поведінка спричиняють конфлікти, що нерідко закінчуються розлученням. У результаті сім'я перетворюється на додатковий стресогенний чинник. Особливо це відчутно у сьогоднішньому українському суспільстві, коли стан хронічного емоційного стресу охопив усі верстви населення. Гармонійна сім'я більшою мірою, ніж інші соціальні структури, здатна забезпечити міжособистісні стосунки, які набувають особливого значення в умовах, що склалися.

Розподіл та зміст сімейних ролей у кожній окремій сім'ї визначається, з одного боку, власною історією та особистісними особливостями подружжя, а з іншого – культурно-історичними процесами, належністю сім'ї до конкретного соціального середовища.

Багатьма авторами висловлюються міркування про велике значення й одночасно про тісний зв'язок один з одним параметрів, що характеризують розподіл і реалізацію подружніх ролей у сім'ї. Той факт, що вони пов'язані зі статтю подружжя, тобто з біологічними основами сім'ї підкреслює їхню значимість і базовий характер, дозволяє розглядати їх як детермінанту багатьох внутрішньосімейних процесів. Комплексний показник, що враховує як реальний розподіл ролей у сім'ї, так і відношення до нього подружжя, одержав у літературі назву ґендерно-рольової диференціації. Ґендерно-рольова диференціація у широкому сенсі дефініції визначається на підставі наступних характеристик:

1) уявлення подружжя про ролі чоловіка й жінки (статєво-рольові установки);

2) уявлення подружжя про розподіл ролей у сім'ї (власні статєво-рольові установки);

3) рольова поведінка подружжя (реальний розподіл ролей);

4) статєва ідентичність (фемінність-маскулінність подружжя) [2].

Спектр форм ґендерно-рольової диференціації досить широкий, але основними є: традиційна, антитрадиційна й рівноправна, кожна з яких характерна для відповідного типу сім'ї.

Традиційна ґендерно-рольова диференціація властива сім'ям, де обов'язки подружжя розподілені тільки за їхньою статтю (для жінки – догляд за будинком і виховання дітей, для чоловіка – матеріальне забезпечення сім'ї й підтримка контактів із зовнішнім світом) і кожний з них вважає таку ситуацію нормальною і єдино можливою.

Антитрадиційна ґендерно-рольова диференціація поки зустрічається досить рідко й характерна в основному для сімей європейських країн.

Рівноправна форма відображає ситуацію, коли члени подружжя однаково включені в реалізацію сімейних ролей та обов'язків і коли кожен з них відповідає переважно за те, що більше підходить його смакам і можливостям.

Згідно з іншою класифікацією існують подружні ролі традиційні, товариські та ролі партнерів, від узгодженості яких залежать особливості

взаємин подружжя. Так, традиційні ролі передбачають з боку дружини народження і виховання дітей, створення домашнього затишку і ведення домашнього господарства, пристосування до залежності і терпимість до обмеження сфери діяльності. З боку чоловіка вимагається прийняття основних рішень, підтримка сімейної влади і контроль, економічна безпека і захист сім'ї, емоційна вдячність дружині за пристосування до залежності.

Товариські ролі потребують від подружжя забезпечення моральної підтримки і сексуального задоволення, жвавого і цікавого спілкування один з одним і оточуючими.

Сьогодні відбувається процес становлення «нової» сім'ї, у якій стосунки між подружжям з самого початку будуються за принципами товариськості, а не за принципом «хто головний?». Він складний і хворобливий, оскільки нові ролі чоловіка та жінки ще недостатньо засвоєні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Видавничий цент «Академія», 2004. – 308 с.
2. Лень Т. Система ґендерної соціалізації в сучасних умовах / Т. Лень // Вища освіта України. – 2007. – №3. – С. 63–69.
3. Психологический словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд-е. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

Руслана Чин,

аспірантка кафедри практичної психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ В РАМКАХ ҐЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

В умовах розвитку сучасного суспільства, що супроводжується поширенням загальноєвропейських цінностей, особливої актуальності набуває проблема розвитку ідентичності як важливого особистісного утворення у підлітковому віці. Незважаючи на розробленість багатьох аспектів виокремленої проблематики, даний феномен є недостатньо дослідженим у контексті сучасної психологічної науки і потребує ґрунтовного теоретичного аналізу та емпіричного вивчення.

Метою нашого дослідження є здійснення аналізу проблеми особистісної ідентичності сучасних підлітків в рамках ґендерного підходу.

Виокремлюючи поняття ідентичності у контексті концепції психосоціального розвитку, Е. Еріксон визначає особистісну ідентичність як переживання індивідом власної цілісності, неперервності внутрішнього ототожнення із собою, неперервності самопереживання індивіда [4].